

ZAPSÁNO V OBECNÍ KRONICE

Rok 1848 přinesl národům Rakouským veliké převraty, k nimž dala podnět revoluce únorová v Paříži. Na zprávu o ní nastalo podobně jako jinde v Evropě jítření i v říši Rakouské. Všude širší vrstvy obyvatelstva se hlásily v účastenství ve vládě i v moci zákonodárné. Ve Vídni i v Praze obyvatelstvo podepisovalo žádosti k císaři za opravy ve zřízení státním. Císař Ferdinand byl ochoten vyhověti žádostem oněm zrušil proto cenzuru knih a povolil neomezenou svobodu tisku. Mimo to svolil, aby se zřizovalo z občanstva národní vojsko či garda národní. Poté prohlásil, že mání dáti říši své zřízení konstituční. Zpráva o udělení konstituce naplnila Prahu i venkov plesem. V Praze i na venkově zřizovala se národní obrana k zachování veřejného pořádku a pokoje, pak jistoty osob a jmění. V Praze přistoupili k národní obraně i studenti, činíce zvláštní akademickou legii. I v Nbv. Dvořích činěny přípravy ke zřízení národní obrany. Na den 23. dubna 1848 svolána schůze poradní. Před započatím jednání byl zvolen hrabě Jindřich Chotek ode všech přítomných měšťanů jednomyslně vrchníkem národní stráže. I zahájil sedění řečí vlasteneckou, v níž význam slova „konstituce“ vysvětloval, k lásce ku králi a vlasti povzbuzoval a účel národní stráže všem na srdce vložil. Poté četny stanovy. Ku stáží přihlásilo se 87 občanů. Volení setníka, dvou důstojníků a desátníků odloženo na den 7. května. Do schůze květnové konané na zámku Kačinském dostavili se 63 členové a byli zvoleni za setníka Jos. Medvídek, mlynář, za nadporučíka Hugo Podlipský, sládek, za důstojníka Josef Váša, zámečnick a Fr. Reich, důchodní. Desátníky zvoleni: Karel Prokop, Václav Podolák, Jan Jareš, Jan Kačer, Jan Černovský, Fr. Lazar, Ludvík Machalický, Karel Hakl, Jos. Mašín, Fr. Jareš.

Po volbě prmluvil vrchník hr. Jindřich Chotek taktá: „Stvrzuji volbu vykonanou a očekávám ode všech pánu důstojníků, zvláště od pana setníka, jemuž vedení a řízení celého sboru jest svěřeno, že se všemožně přičiní, aby krásný a důležitý účel stráže národní, totiž zachování veřejného pořádku a pokoje byl dosažen; také si přeji, aby jednota a svornost mezi všemi členy panovala, aby každý se chránil zbraně mu svěřené k nedovoleným nebo proti zákonu čelícím věcem použití; připomínám, že by při přestoupení toho každý k přísnému zodpovídání byl přidržen“. Oděv národní stráže byly stejné, po jedné straně přelozžené šedé klobouky s národní kokardou, kabáty ze šedivého sukna bez výložků, s červenou a bílou pentlí na rukávě. Zbraní důstojníků byla šavle, jak ji nosí vojsko jízdné, ostatní gardisti měli šavle s černou pochvou a ručnici s bodákem. Prapor darovala paní hraběnka Kardinia Chotková; byl barvy bílé; po jedné straně byl vyší zlatem městský znak, po druhé český lev v poli červeném. Na pentlích byly vyšity nápisy: „Sláva vlasti“, „Sláva králi“. Prapor ten byl 4. listopadu 1848 děkanem Kruchem slavně posvěcen. Zřízení národní stráže stálo obec 4 909 zl. V Praze byl ustaven „výbor Svatováclavský“, zvolený k sepsání požadavků českého národa. Když se výbor Svatováclavský do Vídně vyslaný, dne 27. března vrátil a poslové lidu shromážděním odpovědi císařskou oznámili, bylo pozorovati, že lid s odpovědí není spokojen. I odebralo se 31. března t. r. nové poselství do Vídně, kteréž se navrátilo 11. dubna a přineslo rozhodnutí, že bude svolán zákonodárný sněm království Českého, na němž vedle stavů posavadních měli zasedati poslanci ze všech královských i také jiných lidnatějších měst a poslanci venkova po dvou z každého vikariátu. V Nbv. Dvořích konány volby volitelů k volení poslance dne 22. května 1848 a volba poslance dne 12. června t. r., ale strana zpátečnická při dvoře, která nepřála rozvoji svobody, bála se sněmu českého velice a čekala jen vhodné příležitosti k opětovnému potlačení udělených svobod. Spojeným vlivem podobných živlů v Čechách způsobeno, že v čelo generál. komanda českého byl postaven kníže Alfred Windischgrätz, příkrý vojín. Windischgrätz dovedl se již postaviti, aby český sněm se nesešel. Do Nbv. Dvořů ohlásilo presidium zemské 31. května, aby s kazatelny lidu bylo ohlášeno, že sněm jest na neurčito odložen. Od té doby se vzráhalo rozčilení v Praze a na venkově víc a více. Studenti pražští po příkladu vídeňských lidí víc a více popuzovali a přičiněním jejich byla dne 12. června, v druhý svátek svatodušní, uspořádána slavná mše na koňském trhu, jak se pravilo k sbatření rozlišných tříd obecnstva. Když lidstvo po mši rozcházeji se počalo, táhl se zástup Celetnou ulicí okolo tehdejšího generálního komanda, vojskem naplněného, kde pokřikováním nešetřil ani osoby Windischgrätzovy. Tu vyřítlo se na zástup neozbrojených vojsko s nasazenými bodáky, ve kteréž srážce několik osob bylo poraněno. Lid s velikým křikem se rozutíkal, voláno do zbraní a dle příkladu Paříže a Vídně počalo stavění barikád. Tak počat boj mezi vojskem a lidem Windischgrätz prohlásil obleženost nad Prahou a hrozil bombardováním Prahy. Dne 16. června z rána přijelo mnoho ozbrojených českých studentů z Vídně na stanici Žabořskou, mezi nimi byl i student Nvodvorský a podomní lékař Jos. Hbra, syn panského pilaře. Studenti ti byli návštěvou studentů Vídeňských. V Žaboři sdělil jim přednosta stanice, že dále ku Praze jeti nemohou, poněvadž nádraží Pražské bylo vojskem obsazeno. I rozptýlili se studenti po obcích vukolních a vybízeli lid ku povstání a tažení ku Praze. Jmenovitě přinutili gardu Nvodvorskou, by jim pomáhala ve vukolních obcích lid verbovati. I táhli studenti s gardou do všech vukolních obcí, kdež vyzváněním a bubnováním svolávali lid mužského pohlaví k hotovosti zemské, k ozbrojení se a tažení ku Praze. Ale někteří nechtěli s sebou táhnouti vymlouvajíc se, že nemají zbraní; odvětili jim studenti, že úřad musí jim zbraně opatřiti. V ten den večer jel právě Nvodvorský vrchní Ing. Schak s vikářem Procházkou a Mdr. Štětkou z Č. Janovic, kde byli přítomni volbě. V Bykání bylo jim vypravováno, že v Kutné Hře a v Nbv. Dvořích veškeren lid pražskými studenty k hotovosti zemské byl povzbuzen a že Kutnohorská garda již ku Praze táhla. Vikář zůstal v Bykání, oba ostatní jeli domů. Když ředitel Schak okolo 9 hodiny večer do N Dvořů přijel a do své kanceláře vstoupil, spatřil zde již rozličně ozbrojený lid ze Sv. Kateřiny a Sv. Mkuláše. Lid ten žádal právě důrazně na důchodním a výběřčím daní Fr. Reichovi z pokladny 300 zl. na zbraň a na cestu ku hájení „matky Prahy“. Nyní obklopen byl ředitel Schak a nucen k vydání peněz, jakož i k opatření pušek a šavlí. Ten počal jim vysvětlovat, že není oprávněn k vydání peněz a že zbraně, jichž žádají již národní gardě Nvodvorské rozděleny byly. Tu přestoupil Kateřinský rychtář Josef Švejk a pravil s výhrůzkou: „Jestli Oni nám ty peníze hned nedají, tak jich musíme hned zapíchnout, ačkolí nám to dost líto bude“. Když ředitel nezbytí viděl, poručil by rychtáři Švejkovi z dispozičních peněz 100 zl. stříbra bylo vyplaceno, po té celý zástup odtáhl v 10 večer. Brzy potom když ředitel Schak do svého bytu odešel, vrazilo několik gardistů do bytu s otázkou, je-li pravda, že se chce tajně večer

odstěhovati: „Nečinite toho“, pravili, „neb všechny východy ze zámku jsou obsazeny gardisty a studenty“. Ředitel je ujistil, že jej ani nenapadlo místo své právě nyní, v době důležité, opustiti. Na náměstí byl udělán téže noci oheň a po způsobu svobodných střelců lity byly kule dlovené za veselého hovoru, zpěvu a těšení, kterak „matka Praha“ bude osvobozena. Kpůlnoci slyšeti bylo veliký hřmot. Přitáhli totiž obyvatelé Sv. Jakuba, Ārkvice a Třebešic, kteří vedli s sebou purkrabího Aug. Dittla; ti vedrali se do úřední kanceláře, druhá část vnikla do bytu ředitelova, kdež tento ustrojen na pohovce odpočíval. Lid žádal opět peněz a zbraní, pak svolení ředitelovo, aby purkrabí s lidem ku Praze směl táhnouti. Ale když jim ředitel vysvětlil, že peníze a zbraně již od předešlé tlupy vzaty byly, pak že purkrabí k ochraně a podpoře jejich rodin a pro případ dhně neb krádeže doma zůstati musí, uspokojili se a odešli. Když purkrabí z Nbv. Dvorů odcházel, již se svítalo, nastával den 17. června. Hned po jeho odchodu přišel celý bleď Hízovský obroční Václ. Jozan a vypravoval, že zástupové Kateřinští místo na nádraží do Hízova přitáhli, aby obyvatelé Hízovské ku povstání přinutili. Při vchodu do vesnice prý stříleli, bubnovali a tak strašně hřmotili, že mzojí polekaní lidé Hízovští polonazí zahradami do polí utíkali. Dále vypravoval, že Kateřinští počali domy prohlížeti, zda-li snad některý muž schován není; ale když od polekaných žen a starců se dověděli, že muži doma nejsou, odebrala se jedna část do hospoda a druhá do bytu obročníka, kdež piva a peněz požadovali. Když obroční odvětil, že peněz nemá, napřáhl obyvatel Sýkora proti němu kopí, hroze mu zapíchnutím. Tu vymluvil se obroční, že jest do Nbv. Dvorů na úřad povolán a dav jim poukaz na 1 vědro piva, rychle odjel. Jak mile se rozednilo dne 17. června, bylo již v Nbv. Dvořích živo. Studenti a gardisti shromáždili se na náměstí. Zde řečnili studenti za bouřlivého souhlasu lidu. Gardisti chystali se na cestu, loučili se s manželkami svými a děvčaty, které hlasitě plakaly. Nyní byly tašky gardisti potravinami naplněny, munice rozdělena a zbraně nabity. Důstojníci drželi „vojenskou radu“, a bylo usneseno, aby jedno oddělení gardy Hízovské obyvatelstvo do Malína přivedlo a ostatní mužstvo v též čase Malínské obyvatelé ku povstání přimělo. I seřadili se národní obránci a naměřili k Malínu. Malínský expozita P. Pixy varoval již před příchodem Nbvodvorských Malínské obyvatelstvo, aby se k povstání svěsti nedalo a to proto, poněvadž by se později vymluviti nemohlo, že od studentů bylo k povstání přinuceno, jelikož tam studentů nebylo, mimo to poukazoval k tomu, že veškerí dělníci továrny Sedlecké proti povstalým jsou ozbrojeni. Když Nbvodvorská garda s Hízovskými do Malína přitáhla a Malínští s nimi společením rozhodně odepřeli odvolajíce se na slova P. Pixy, tu rozhorlení gardisti vtrhli do fary, ale P. Pixy byl zatím tajně ušel a skryl se na Kaňku. Potom vrátili se Nbvodvorští a Hízovští do NDvorů, zde stálo již mnoho zapřažených žebřinových vozů, připravených ku převezení gardy na nádraží Záborské. Nyní nebylo kázání, loučení, pláče, křiku konce; konečně gardisti do vozů usedli a o 1 hodině odpolední odejeli. „S Bohem!“, „Sláva vlasti!“, „Na shledanou!“. Ozývalo se se všech úst. Pochodem ubírali se a jeli kolem zámku Kačinského, kdež hudba gardy zahrála vrchníku hr. J. Chotkovi zastaveničko. Toho použili někteří „udatní“ a utekli do Kačinské obory, kdež se skryli. Po příchodu Nbvodvorských do nádraží Záborského přitrhli gardy měst kraje Chrudimského a Bydžovského. Tu bylo společně uzavřeno, aby někteří gardisti ohledali nejprve železnou dráhu až do Prahy a po jich návratu ostatní ozbrojený lid ku Praze táhne. V Nbv. Dvořích sebralo se okolo 3 hodiny odpolední mnoho žen, které až do návratu svých mužů podpory žádaly od úřadu vrchnostenského. Bylo jim to odepřeno. Mezi tím co toto se dalo, přicházel branou Čáslavskou zástup lidu s tureckou hudbou. Byli to obyvatelé Sv. Jakuba a Ārkvice, ozbrojeni kosami, podávkami, srpy, kopími, cepy, šavlemi a ručnicemi. V čele vedli Ārkvického faráře Fr. Anderle. Ti vtrhnouce od kanceláře, obklopili ředitele Schaka, žádali peněz, jakož i dovolení, aby sedláky, kteří se ukryli a s nimi jíti nechtěli, s sebou vzíti mohli. Ředitel radil jim, aby se raději domů rozešli, poněvadž ostatní obyvatelé a gardy dráhou již odjeli a oni by ku Praze tak jakž tak pozdě přišli. Této rady byli by tito lidé uposlechli, kdyby byli právě v rozhodném okamžiku nedorazili do NDvorů vyslanci vesnic Zábou, Kobylnic a Lišic. Tito žádali ředitele o peněžitou podporu na cestu ku Praze, neboť prý jim bylo od studentů vyhrožováno, že kdo s sebou nepotáhne, toho rodina od vítězně se vracejících tlup studentských bude zabita a domy jejich budou vypáleny. Když veškerí vyslanci slíbili, že peníze, které jim budou uděleny, brzy splatí, přinesl ředitel peníze a rozdělil je poměrně dle obcí, nyní odtáhl zástup Svatojakubský a Ārkvický s vyslanci výše jmenovaných obcí k Zábou, by vlakem do Prahy jeli. Ale téhož dne, dne 17. června ráno, vzdala se Praha bez výjimky. Vojsko vešlo do města, obleženost stala se skutkem a počalo houfné zatýkání a věznění osob četnějších naliché podezření, často i na zlomyslné udání. Zpráva o tom došla do Nbv. Dvorů k večeru, spolu s přípisem správy železniční, aby lid ku Praze táhnoucí, byl varován pod přísným trestem. Gardisti Nbvodvorští s landšturmem dojeli je do Běchovic. Jakmile vlak v Běchovicích zastavil, tu palatinští husaři v Běchovicích rozestaveni počali lid vraceti a každému ozbrojenému cestujícímu hrozili zastřelením, pak-li se nevzdá. Gardisti spatřivše převahu, utíkali do polí, skrývali se v obilí a konečně v noci nastoupili cestu k domovu. Většina jich dorazila do Nbv. Dvorů z rána dne 18. června. Tak skončilo tažení ku Praze. Po pokoření Prahy byl zřízen vojenský soud na Hradčanech, kterýž vyšetřoval zatknuté. Dne 14. července přijela do NDvorů komise k vyšetření povstání, pobyla zde 4 dny. Kateřinský rychtář Jos. Švejk a obyvatel Jan Sýkora byli uznáni násilným vydíráním peněz a odvedeni do vězení. Byli však po 3 měsíční vazbě dále na svobodě vyšetřováni. Od 14. do 18. července bylo dáno 80 mužů vojska jako exhuce do povstalých obcí Sv. Kateřiny a Hízov. Dva studenti Nbvodvorští: Jan Nedvídek 19ti letý syn mlynáře a Jindř. Podlipský, 17ti letý syn sládkův, kteří se ruchu toho činně účastnili, s nímž to po revoluci do Občanských novin pobuřující prý články psali, byli po Velikonocích r. 1849 zatknuti a vojenskému soudu na Hradčanech dodáni. Oba byli 1 rok ve vyšetřovací vazbě a konečně k smrti provazem odsouzeni, kterýž to trest 18ti letý žalář na pevnosti byl přeměněn. Ale r. 1854 byli J. V. císařem Františkem Josefem I. amnestováni. Jos. Nedvídek, mlynář, který se jako setník gardy nového ruchu činně účastnil, aby se nemilému oplétání a soudům které reakce všude zaváděla, vyhnul, odstěhoval se z jara 1852 do Ameriky s chotí, 3 dětmi, matkou, bratry Václavem a Františkem. Jej následoval syn Jan po udělení amnestie. Znařzení voj. soudu odvedena byla veškerá zbraň gardy i s bubnem do pevnosti Královéhradecké. **Tak skončila „revoluce“ v Nbvých Dvořích.**

Z kroniky přepisuje Eva Dítětová